

IL - LUTTU TA' L - IMGHODDI

G.M. Buontempo

Il-luttu ta' l-imgħoddi ftit li xejn għandu x'jaqsam ma' ta' daż-żmien. Meta kien imut xi hadd tal-familja, l-aktar jekk ikun il-kap, il-luttu kien ikun haġa ta' rispett għall-mejjet. Nibda biex ngħid li is-sacerdot kien jibqa' mal-moribond sakemm imut biex itih l-aħħar assoluzzjoni waqt li l-parroċċa kienet iddoqq it-trapassjoni. Kien jaqa' kwiet kbir, kul;hadd imdahhal fih in-nifsu, ikunhemm il-biki u jibdew jikkonfondu x'se jagħmlu, sakemm jibda diehel xi hadd tal-familja u l-gara, li jzidu mal-biki u kliem ta' konsolazzjoni, bhal "Għalfejn qegħdin tibku, daqs kemm kien raġel tajjeb?..." Jidhol ukoll il-kommissjonant, li wara li jipprova jzid kliem ta' sabar jara jekk tal-familja jridux jeħdu l-mejjet b'tal-prima jew tas-sekonda. Jaslu aktar nies tal-familja li tkun waslitilhom l-aħħar, u jippruvaw jagħmlu xi haġa.

L-Orfni u n-Newwieħa

Jagħmlu żewġt iċfuf kbar, suwed flok il-pumi tal-bieb ta' barra, u ineħħu il-kwardi jew jgħattuhom u 'l-agħmara. Aktar fl-antik kienu jiġu n-newwieħa li kienu jibdew jixhru u jagħtu fuq wiċċhom. Sa ftit snin ilu flok in-newwieħa ta' l-antik kienu jgħibu tfal zgħar ta' l-orfni fil-kamra tal-mejjet biex jarawh u jitolbu mal-madre, sakemm induna b'dan il-ġest iċ-Chief Government Medical Officer il-Prof. Carmelo Coleiro, u qatagħha.

In-newwieħa ta' l-antik kienu jidhlu fil-kċina u jaqilbu kollox ta' taħt fuq, u bin-nigrufum tal-borom kienu jħammgu kullimkien. Ukoll jekk kien ikun hemm xi żiemel tal-familja, dan kien ikollu jagħmel il-luttu, għax kienu jaqtgħulu biċċa minn denbu. Il-familja tal-mejjet kienet tagħmel tlitt ijiem ma jsajrux, kienu jgħibulhom xi haġa l-ġirien. L-irġiel kienu ma jqaxrux il-leħja għall-ġimgħa. Ma rridx ninsa ngħid li fuq il-kredenza kienu jagħmlu Kurċifiss u żewġ xemgħat mixgħulin għal-40 jum, għar-ruħ il-mejjet. Dawn id-drawwiet ta' l-imgħoddi issi-buħom ukoll impingijin f'żewġ kwadri minn Guido Lanfranco li dehru fil-wirja dwar Aspetti tal-Folklor, fil-mużew ta' l-arkeologija mill-Għaqda tal-Folklor, fl-1983; jidhru wkoll fl-Imnara Vol.2 No.2, tal-1983.

Tal-Prima u Spreċettati

Meta l-għada jiġu biex jieħdu l-mejjet, kien jiġi l-karru jistenna barra b'żewġ żwiemel suwed; anki fuq dahrhom kien ikollhom biċċa damask iswed. Il-kuċċier kien jilbes l-frakk u t-tomna, bilqegħda fuq is-saldatur, u tifel żgħir ma' ġenbu liebes bħalu, ukoll bit-tomna, jekk ik-Okarru jkun ordnat tal-prima. Il-karru kien ikollu anġlu fuq kull waħda mill-erba' rokon. Fuq il-ponta kien ikunhemm il-Kurċifiss; jekk dak li miet ma jkunx għamel il-preċett ta' l-Għid, ma jkunx hemm Kurċifiss. L-ispreċettati, fiċ-ċimiteru, kellhom ukoll post għalihom.

Waqt li jinħareġ il-kadavru mid-dar, kienu jingabru n-nies ġirien quddiem il-bieb, kulhadd kelma waħda "...kemm kien raġel tajjeb dejjem il-knisja... kemm kien jagħmel karita'..." u jekk

kienet raara "...kerara kellha qalbha taiba
tfl tajjeb..." . . . "Agfithomo ^v ^ m â l ^ M Î ^ ^ ! ^
Wara l-karru tal-mejjet ikunhemm il-^v 15NL t M ^ r r i * «t
karrozzella bl-abbati fidejh l i j k o l l u f i d u i s - s a l i k v î
sporgnut barra mit-tieqa tal-karrozzella. Het. î " i k ' w u
jising u il-karr, g*addej j i e n u j o f i o r g u j i t t a w l u m i n n d j a r h o T u
Jgfiidu ir-~~Requiem.~~ " filwaqt l i 1 - i r g i e l k i e n u j n e f i f i u 1 - b e r r i t t a
jew il-kappeli biex isellnu lill-mejjet. Il-viei kien jibqa'
sejjer sa - imiteru fejn Kien jag tih 1-a ar assoluzzjoni.

Il-Qniepen u 1-1lbies

Waqt l i 1 - f u n e r a l k i e n i k u n f i t r i q t u l e j n i - i m i t e r u , k u l l
knisja l i j g a d d i m i n n q u d d i e r a h a k i e n e t i d d o q q t o k k i t a l - f u n e r a l
u anki waqt l i k i e n i k u n d i e f i e l f i o - ô i m i t e r u . J e k k , p e r e e r a p j u
il-funeral ikun e j r a i l l - I s l a , i d o q q u l u w a r a x u l x i n . S a n F i l i p p u ' ,
l l - P a r r o a , S a n P a w l t a ' B o r r a l a , p a r r o a t a r - R a f i a l d i d u f l -
a f i f i a r t a - i m i t e r u . J e k k k i e n e t t m u t t a r b i j a , i l - k n e j j e s k i e n u
j d o q q u i l - " G l o r j a " . F l - i r f i u l a k i e n e t d r a w w a l i i t - t e b u t j i n t r e -
f a * f u q l - i s p a l l e j b i e x j e f i d u h f i - i m i t e r u t a l - p o s t . I s - s o l t u
il-mara tal-mejjet kienet tibqa¹ id-dar waqt il-funeral.

Nifrtakar meta miet iz-ziju tiegfii, kont g adni uvnott,
libbsuni kollox iswed gfial sentejn sbafi. Dak i - mien kont tara
fiafna bil-luttu strett, kemm i-irgiel, kif ukoll in-nisa. Kont
tinduna meta jkun mietilhom xi fiadd tal-familja. Wara it-tieni
gwerra dinjija, in-nisa tista¹ tgfiid baqgfii jilbsu l-iswed, i da
l - i r i e l b d e w b i l - m o d i l - m o d j i l b s u k a n n e l l a , g r i , e . , i d a
w k o l l b l - ^ l n k r a v a t a s e w d a , u f a x x a s e w d a , w i e s a ' t o n d a d d u r m a '
i d h o m i x - x e l l u g i j a g f i a l m i e n t w i l . I n - n i s a w k o l l b d e w i n a q q s u .
M i n k i e n i k o l l u f i a n u t k i e n i w a f i a l b i a s e w d a m a l - f i a n u t g f i a l x i
m i e n . I l - b i a t a d - d i r g f i a j n b d i e t k u l l m a t m u r i s s i r i d j a q , u
f l - a f i f i a r b d e w j i l b s u n k r a v a t a s e w d a b i s s f u q i l b i e s k a n n e l l a j e w
g r i . G f i a l l - e w w e l i n - n i s a k i e n u j i l b s u l - i s w e d u j d u m u ,
s a f i a n s i t r a b l - g f i o n n e l l a , m i s t u r i n , b ' n o f s w i h o m b i s s j i d h e r .
I n - n i s a d a m u j i l b s u l - i s w e d w i s q a k t a r m i l l - i r i e l . I l i u m i l -
u r n a t a , i l - l u t t u k o i l u j i k k o n s i s t i f ' b u t t u n a t o n d a , g f i i r a m a l
q m i s j e k k i k u n i s - s a j f , u j e k k f i x - x i t w a t k u n m a l - p a v r u t a l -

"Requiem..." gfiall-mejjet.

oooooOooooOooooo